

Motion till riksdagen 2005/06:U355

av **Tuve Skånberg m.fl. (kd)**

Nordiska rådet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvärdering av betygssystemen i Norden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att hävda de intressen de nordiska länderna gemensamt har visavi EU.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Norges och Islands särskilda behov gentemot EU.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för en ekonomisk och demokratisk utveckling i de ryska närområdena.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om nordisk gränspendling.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samordning för att uppnå en nordisk region inom EU-gemenskapen.

Nordiskt samarbete – ett historiskt perspektiv

Söder om Östersjön växte det på medeltiden fram en expansiv enhet, Hansan, som även om den i princip var en fredlig handelssammanslutning med varuförmedling som mål, råkade i konflikt med de små nordiska rikena. Hansans strategi i sina relationer med dessa var att söndra och härska genom att stödja det rike som för ögonblicket tedde sig som svagast. Sålunda tvingade Hansan Valdemar Atterdag att 1370 sluta en hård uppgörelse där hanseaterna fick kontroll över Skånemarknaden samtidigt som deras privilegier bekräftades. Kalmarunionen (1397–1523), drottning Margaretes den första av Danmarks stora projekt, kan ses som ett nordiskt motdrag mot Hansan och försvar mot förtyskningen. Hansan motarbetade därför Kalmarunionen, först under Engelbrekts uppror 1434, och till slut genom Gustav Vasas befrielsekrig och

Fel! Okänt namn på

unionens slutliga kollaps 1523. Det skulle dröja mer än 500 år innan Norden försökte hävda sig mot omvärlden genom att sluta sig samman.

I de nordiska relationerna har, utöver Kalmarunionen, konflikt varit mera regel än undantag. De nordiska länderna har infört kristendomen och reformationen ungefär samtidigt, men den formen av större likformighet skärpte snarast rivaliteten då den innebar en förstärkning av kungamakten. Rivaliteten mellan Danmark och Sverige präglar Nordens historia ända fram till 1814, då Sverige förlorade Finland till Ryssland och erövrade Norge från Danmark. Det europeiska inflytandet gjorde att Sverige valde en fransk marskalk som kung.

Efter de dramatiska omvälvningarna under Napoleonkrigen har Norden i stort varit ett fredligt område och för det mesta hållit sig neutralt i världspolitiken. För att underlätta handeln i Norden infördes i Danmark, Norge och Sverige kronan 1872 som gemensam valuta, där mynten var giltiga till samma värde i alla dessa länder, utan att behöva växlas. Den dansk-norsk-svenska valutaunionen bestod från 1872 fram till första världskrigets utbrott 1914.

De nordiska länderna lyckades hålla sig utanför krigshändelserna under första världskriget, men inte under det andra. Finland utkämpade två krig med Sovjetunionen – med deltagande av svenska frivilliga – och Danmark och Norge ockuperades av Tyskland 9 april 1940 och förblev ockuperade till maj 1945. Många motståndsmän från Danmark och Norge fick en fristad i Sverige. För att undvika framtida upprepning av världskrigens förödelse, påbörjades på svenskt initiativ förhandlingar om ett nordiskt försvarsförbund under åren efter andra världskriget. Förhandlingarna, som fördes i Karlstad, där Sveriges statsminister spelade en mycket aktiv roll, slutade dock utan resultat, sedan Finland undertecknat sitt vänskaps- och biståndsavtal med Sovjetunionen 1948 och Danmark och Norge gått med i Nato 1949.

Nordiska rådet instiftas 1952

De som ville ha ett närmare mellanstatligt samgående i Norden fann det 1949 inrättade Europarådet som en realistisk modell. År 1952 instiftades Nordiska rådet som samarbetsorgan för de nordiska ländernas regeringar och parlament, närmast med Europarådet som förebild. Danske statsministern Hans Hedtoft och den svenske statsvetaren Nils Herlitz betraktas som rådets ”grundlagsfäder”. När Finland 1955 gick med i rådet gjorde dess regering en förklaring att man utgick från att rådet inte skulle behandla försvars- och utrikespolitiska frågor.

Det nordiska samarbetet bygger på värdegemenskap mellan fem länder och tre självstyrande områden i Norden. Samarbetet äger rum på många nivåer och i olika former. Det har en djup folklig förankring som ger det en unik legitimitet. Det har blivit en självklar del av samhällslivet, som aldrig behövt stöttas av några folkomröstningar. Rådet arbetar genom rekommendationer till de nordiska regeringarna – eller ministerrådet – som har sin styrka i att politiker i hela Norden står bakom dem. Det finns också en regel att regering-

arna måste rapportera om alla rekommendationer till rådets session ända till dess rådet beslutar att rekommendationen är färdigbehandlad. De allra flesta (ca 60 %) av rekommendationerna har kunnat genomföras. Till Nordiska rådets främsta resultat räknas den nordiska arbetsmarknaden, trygghetskonventionen och passfriheten, som alla genomfördes under 1950-talet, alltså långt före motsvarande reformer inom EU och utan att en överstatlig nivå behövts. Under trycket av den ökande europeiska integrationen och behovet av ett närmare ekonomiskt samgående, inklusive en tullunion, tog regeringarna upp förhandlingar om en ekonomisk union, Nordekförhandlingarna. Förhandlingarna lyckades och besvikelsen blev därför stor när man efter det högtidliga undertecknandet av Nordekavtalet vid Nordiska rådets session i Reykjavik 1970 fick beskedet att Finland inte kunde delta. Dåvarande statsminister Mauno Koivisto hade vid hemkomsten av president Kekkonen fått veta att Nordekavtalet inte var förenligt med Finlands förhållande till Sovjetunionen. Den frihandel som man hoppats på blev sedan verklighet genom utvecklingen inom EFTA. Nordiska rådet införde också efter EG-modell ett ministerråd och en investeringsbank.

Förändringar

Nordiska rådet har under de senaste tio åren genomgått mer genomgripande förändringar än tidigare under sin historia. De dramatiska förändringar i omvärlden, som inledde nittio-talet, påverkade redan från början rådets verksamhet men det var först mot mitten av årtiondet som man allmänt såg nödvändigheten av en mer genomgripande förändring av rådets organisation och arbetsätt. Rådet har reagerat aktivt på utmaningarna och i flera omgångar utvärderat sin förmåga att fungera i en värld i förändring. Rådet beslöt efter långt utredningsarbete att införa en ny organisation och ett nytt arbetsätt från 1996. Förstärkning av partigruppernas ställning och en ny utskottsindelning infördes med ett Nordenutskott, ett Europautskott och ett närområdesutskott med syfte att åstadkomma både en koncentration till politiskt viktiga/relevanta områden och en geografisk breddning av rådets verksamhet. Som svar på de omedelbara utmaningarna var omorganiseringen framgångsrik, men problem började senare visa sig bl.a. vad gäller placeringen av olika sakfrågor i respektive utskott liksom i kontakten med regeringssidan med dess ämbetsmannakommittéer. Till detta kom att den 1991 bildade Baltiska församlingen har en utskottsindelning av traditionellt slag med ämnesvisa utskott och att det före trepelarindelningen av Nordiska rådet var lättare att anordna utskottsvisa gemensamma möten med Baltiska församlingen.

Mot bakgrund av problemen med den 1996 införda geografiska indelningen av rådets utskott, där endast närområdesutskottet kan sägas ha fungerat fullt ut enligt avsikten, har nu rådet återgått till en ämnesindelad utskottsstruktur av traditionellt slag, med ett presidium, ett kultur- och utbildningsutskott, ett välfärdsutskott, ett medborgar- och konsumentutskott, ett miljö- och naturresursutskott och ett näringsutskott samt en kontrollkommitté och en val-

Fel! Okänt namn på

kommitté. Den geografiska tredelningen av rådets arbete skall bevaras på så sätt att varje fackutskott får ansvar att behandla sina ärenden från både nordiskt, europeiskt och närområdesperspektiv.

Nordiska rådets samarbetsområden

Medlemsländerna i Nordiska rådet samarbetar på många områden: säkerhet, miljö, språk, kultur, TV, arbetsmarknad, gränshinder och utbildning.

Säkerhetspolitiken i vid bemärkelse har under 1990-talet kommit att inta en alltmer prominent plats i rådets arbete. Framförallt har detta gällt generaldebatterna och har bidragit till att ge dessa större uppmärksamhet i medierna. Säkerhetsfrågor har spelat mindre roll i det dagliga arbetet på utskotts nivå, med visst undantag för den organiserade brottsligheten och kärnsäkerhet. I ett utvidgat säkerhetsbegrepp innefattas även hot mot miljön, en internationell utmaning som rådet behandlat sedan 1970-talet. För tre år sedan antogs två rekommendationer, en om nordiskt miljöhandlingsprogram och en om en strategi om en bärkraftig utveckling, vari bl.a. ingår rekommendationer att verka för ratificering av Kyotoprotokollet och att genomföra projekt för att prova Kyotomekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för handel med utsläppskvoter upprättas senast 2005. Ministerrådet presenterade handlingsplanen vid FN:s toppmöte om bärkraftig utveckling i Johannesburg 2002.

En konsekvens av globaliseringen på medieområdet är att de ungas intresse för den nordiska språkförståelsen och kultursamhörigheten har försvagats. Därför ingår aktiviteter som kan förstärka barns och ungdomars delaktighet och intresse för det samnordiska och den ömsesidiga kulturförståelsen i ministerrådets kulturpolitiska ordförandeprogram. En lösning av den mångåriga frågan om nordisk sebarhet för public service-TV skulle utgöra ett väsentligt bidrag här till, något som behandlats i en rapport av Ole Norrback. Det vidare arbetet med Norrbacks rapport överläts av den nordiska samarbetsministern Berit Andnor till den förre danske statsministern Poul Schlüter, som fortsatt arbetet. Som exempel på uppnådda resultat och politiska åtaganden som ger snabba resultat nämns i rapporten en uppdaterad nordisk trygghetskonvention och förbättrad information som underlättar tillämpningen av konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster samt ändring av det nordiska folkbokföringsavtalet så att information om flyttning kommuniceras direkt mellan registreringsmyndigheterna i utflyttnings- respektive inflyttningslandet och den som flyttar skall få ett nytt personnummer på ett par dagar. Personnummer är bl.a. en förutsättning för att ingå kontrakt om hyra, bankförbindelse m.m. Detta är exempel på områden där det nordiska samarbetet ligger före Europa.

Arbetsmarknadsministrarna har ingått en principöverenskommelse att utomnordiska medborgare med permanent uppehålls- och arbetstillstånd inkluderas i avtalet om den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Danmark gör dock undantag mot bakgrund av sitt förbehåll inom EU. Ett utredningsarbete

har påbörjats. Internordisk arbetsförmedling på Internet beräknas bli genomförd under detta år.

Skatterna är ett trögt samarbetsområde, men ett bilateralt skatteavtal mellan Danmark och Sverige undertecknades 1993 av finansministrarna och bör kunna undanröja ett viktigt gränshinder i Öresundsregionen. Avtalet fokuserar på och löser viktiga problem för arbetskraftspondlarna, t.ex. att kostnaden för resan över Öresundsbron blir avdragsgill samt att pensionsförsäkringarna från hemlandet/bostadslandet kan tas med till arbetslandet och fortsatt vara avdragsgilla mot inkomsten. Avtalet skapar större klarhet om var skatt betalas, vilket underlättar skattesituationen för dem med hemarbete och för dem som företar tjänsteresor. Detta gäller under förutsättning att man har samma arbetsgivare.

Undervisningsministrarna har förpliktat sig att våren 2004 underteckna en revision av gymnasieavtalet och att förbättra systemet för studiestöd. Vidare skall ministrarna förstärka det nordiska samarbetet om ömsesidigt erkännande av utbildningar – i synnerhet inom EU:s ram – och påbörja samarbete om ömsesidigt erkännande av yrkesutbildningar. Det är angeläget att en snabb lösning kommer till stånd för en gemensam evaluering av de olika ländernas gymnasiebetyg, så att de kan jämföras på ett rättvist sätt.

För att komma till rätta med kvarvarande gränshinder på det sociala området har ministerrådet påbörjat en värdering av behovet av revision av den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster.

Poul Schlüter framhåller i sin rapport att gränshinder inte kan avlägsnas en gång för alla. I moderna dynamiska samhällen kommer det att uppstå nya gränshinder. Därför måste arbetet föras vidare och gränshinder blir en permanent punkt på ministerrådets dagordning. Arbetet med att eliminera gränshinder är viktigt både för medborgare och företag, mot bakgrund av den ständigt ökande internationella konkurrensen. Schlüter fortsätter sitt arbete under 2004 under det isländska ordförandeskapet.

I en turbulent värld är det ännu viktigare med starka nätverk mellan demokratiska länder. Det nordiska samarbetet är ett väletablerat nätverk. Men de nordiska värdena vinner inte framgång av sig själva. En positiv utveckling av globaliseringen förutsätter ett allt tätare internationellt samarbete – även i Norden.

En nordlig dimension i EU

Finlands statsminister Paavo Lipponen lanserade inom EU 1997 begreppet ”den nordliga dimensionen” för samarbetet med våra närområden. Nordiska rådet antog vid sin session i Stockholm 1999 ett uttalande om Norden och den nordliga dimensionen. Med detta har EU:s fokus i många avseenden flyttats upp till vår region i norr. Det är angeläget att hävda en ”nordisk identitet” inom EU. Men ”den nordliga dimensionen” handlar också om att få med nordvästra Ryssland i det europeiska samarbetet. Det samarbete som Nordiska rådet utvecklar med nordvästra Ryssland kan bli en katalysator i ut-

Fel! Okänt namn på

vecklingen av den nordliga dimensionen. Den nordliga dimensionen syftar till att främja säkerhet, stabilitet och hållbar utveckling i hela regionen. Den skall också bidra till ekonomisk och social utveckling och därigenom till att minska skillnaderna i levnadsstandard samt till att minska miljöhoten och att förebygga eller avvärja andra hot såsom gränsöverskridande kriminalitet. Från parlamentariskt håll är det viktigt att verka för att de nordiska länderna har en samlad syn på den nordliga dimensionen. Det nordiska i den nordliga dimensionen måste stärkas.

Kaliningrad

En stabilare politisk, social och ekonomisk utveckling i Kaliningrad är både mål och förutsättning för en starkare integration i den utveckling som sker i Östersjöområdet. Kaliningrads strategiska ställning är viktig för denna utveckling liksom även för den säkerhetspolitiska stabiliteten i södra Östersjön. Nordiska insatser för att stödja civil verksamhet kan inte nog understrykas och behövs för att fylla utrymmet efter den tidigare massiva militära närvaron i Kaliningrad. Efter initiativ av bl.a. mittengruppen i Nordiska rådet kommer förhoppningsvis ett nordiskt informationscenter att inrättas i Kaliningrad.

Under 2004 har EU utvidgats kraftigt med de baltiska länderna och länder i Central- och Östeuropa. Det är angeläget att öka våra möjligheter att hävda våra nordiska intressen i detta utvidgade EU. Det är inte främst och enbart frågan om att bilda ett "nordiskt block" utan att söka bundsförvanter i olika konkreta frågor allteftersom de dyker upp med EU-länder som har samma värderingar i konkreta frågor som de nordiska länderna. Med förståelse och respekt för Norges och Islands suveränitet och historia vad gäller den nationella debatten om EU-medlemskap är det ändå angeläget för övriga nordiska länder att underlätta för Norge och Island att bli intagna i EU-gemenskapen.

I samband med Finlands och Sveriges inträde i EU uttalade de nordiska regeringscheferna att det nordiska samarbetet skall utgöra en plattform för initiativ i frågor där länderna har en önskan att påverka den europeiska dagordningen. Det nordiska samarbetet skall också medverka till att göra uppföljningen av direktiv och andra EU/EES-rättsakter enhetlig. Det nordiska samarbetet skall också utgöra en bro mellan de nordiska länder som är EU-medlemmar och Norge och Island som är anknutna till det europeiska samarbetet genom EES-avtalet. Konsument- och livsmedelssektorerna anses som mönsterexempel på nordiskt samarbete gentemot EU. Inom båda dessa sektorer pågår ett arbete kring nordisk förberedelse och samordning vid utarbetande av EU-rättsakter.

En offentlig debatt kring dessa frågor skulle kunna få en gynnsam effekt på det folkliga engagemanget för både nordiskt och europeiskt samarbete om den kunde göra allmänheten mer medveten om sammanhangen mellan det egna landet, Norden, närområdena och Europa. Det gäller att aktualisera den nordiska värdegemenskapen, kombinationen av en mogen välfärdsstat och en fungerande marknadsekonomi, och med den som utgångspunkt finna gemen-

samma lösningar på problemen både i närområdet och i ett vidare europeiskt och internationellt perspektiv. Möjligheten att skapa engagemang kring Nordiska rådet är, som det ofta påpekats i debatten, sannolikt mest beroende av att rådet tar upp ämnen som bedöms som politiskt relevanta, dvs. har aktualitet eller har betydelse för deltagande i och möjlighet att påverka internationella processer. Den vitalisering av partigrupperna som ingick i strukturreformen 1996 har fört till ökat engagemang hos politikerna och bättre kontakter med de nationella partigrupperna, så att det nordiska perspektivet blir starkare i de nationella parlamenten.

Gränspendling

Tusentals människor pendlar varje dag mellan de nordiska länderna och har sin bostad och nationalitet i ett land och sitt arbete i ett annat. Ett sådant exempel är Öresundsregionen där Öresundsbron inneburit en kraftig ökning av gränspendlare mellan Danmark och Sverige. I Nordiska rådet har problemen för dem som bor på ena sidan om en nordisk gräns och arbetar på den andra återkommit i ett par årtionden. Inte sällan har det gällt skatteproblem när man haft inkomst på ena sidan gränsen och varit folkbokförd på den andra. Det har också gällt problem med beskattning av fastigheter och fordon, rätten att tillfälligt övernatta på arbetsplatsen utan att få sin bil beslagtagnen och rätten att passera en nordisk landgräns med sin tjänstebil. Smärre justeringar har gjorts, men problematiken är långt ifrån löst i grunden för gränspendlare. Trots Nordiska rådets påtryckningar, trots den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och EES-avtalet, som avser fri rörlighet för arbetskraft, kapital, varor och tjänster, kvarstår problematiken för gränspendlare. Genom inrättandet av servicetelefonen ”Hallå Norden”, lokaliserad till Norden i fokus, har en klar förbättring inträtt vad gäller enskildas möjligheter att få information om gällande regler och om möjligheterna att komma till rätta med olika konkreta problem. Men svårigheterna kvarstår. Kristdemokraterna yrkar därför att regeringen återkommer med kartläggning av problemen och att regeringen ger förslag på lösningar på de problem som försvårar för nordbor att bosätta sig och arbeta i annat nordiskt land. De kvarstående svårigheterna strider mot andan i den fria nordiska arbetsmarknaden och mot EES-avtalet, som alla nordiska länder deltar i.

Folkligt stöd för nordiskt samarbete

Att Norden har en stark ställning inom folkopinionen i våra länder framgår av en Temoundersökning våren 2004 i Sverige där 49 procent angav att de föredrog Norden framför EU. Opinionsundersökningar i Danmark och Norge visar samma tendens. Dessa opinioner kan inte enbart ses som uttryck för EU-skepsis, utan snarare som ett uttryck för nordisk samhörighetskänsla. Ett utö-

Fel! Okänt namn på

kat nordiskt samarbete, med en vitalisering av Nordiska rådet, skulle verk-
samt bidra till att öka den folkliga acceptansen av EU. Det är också i linje
med Kristdemokraternas ideologi att utifrån subsidiaritetsprincipen inte lägga
beslut längre bort från medborgarna än vad effektiviteten kräver. Stärkandet
och medvetandegörandet av nordiskt samarbete har därför en stor betydelse
för samhörigheten inom vår del av EU.

Stockholm den 5 oktober 2005

Tuve Skånberg (kd)

Holger Gustafsson (kd)

Alf Svensson (kd)

Else-Marie Lindgren (kd)

Mats Odell (kd)

Gunilla Tjernberg (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Erling Wälivaara (kd)

Ingvar Svensson (kd)

Annelie Enochson (kd)